

De octauo

in illo puniret ad peritōem angelorū z
sanctorū q̄bus seruiert p̄missa est aīa
ad corpus redire. Et zessus est illd ab
bati. Et missus est illi obulus su⁹ cum
magna velocitate: quē vt mox r̄cepit cō
uersus expirauit z celi gaudia intrauit.

De octauo p̄cep.

On falsum testimoniū dices
A **U**bi s̄m Aug⁹ p̄hi/
bet om̄e nocumentū quo q̄s
p̄ falsitatem oris ledit p̄ximū

Et cōtra hoc p̄ceptum faciūt octo ge/
nera hoīm. **P**rimū sunt falsi testes et
mēdaces hoīes qui p̄uuis hoībibus p̄xi
mis nocere volētibus p̄stant auxiliū p̄
suū falsum testimoniū Pro quo sciendū
q̄ falsus testis in falso testimonio mul/
ta mala p̄mittit. Primo animā p̄riam
occidit cum suo mēdacio z falso testimo/
nio. Sap. i. Os quod mētitur occidit
aiam. Scdo x̄pm negat. qz corruptio
veritatis est negatio dei **U**n̄ qui verita
tem negat x̄pm negat. imo est valde hor
rendū nomē dei assumere in testimoniū
falsitatis. Tertio p̄ximū ledit z dam
nificat: aut in rebus: aut in fama. aut i
p̄sona. id est in corpe cum suo falso testi/
monio Ergo qlibet talis bonus homo
sic lesus p̄t dicere cū x̄po illud ps̄. In/
surrexerūt in me testes iniq̄. Notandū
q̄ sc̄us Thomas sc̄o a sc̄o. q. lxx. dicit
q̄ falsus testis peccat mortaliter z tenet
ad restitutōem oīm. xiiij. q. v. Nō sane
q. vi. Si res aliena. Et tales puniūtur
a deo non solū in futuro: s̄ etiam in p̄nti
quandoq̄. Exemplū p̄z infra. viij. A.
Seq̄tur de mēdacijs. Pro quo no/
ta q̄ mēdacium est falsa significatio vo/
cis cū intētiōe fallēdi **U**nde q̄rit vtrū
maius peccatū sit mentiri verbo vel fac
to: Respōdeo s̄m Thomā in q̄dlibeto
Cum eadē intētiō sit fallēdi in vtroq̄
vterq̄ peccat equaliter. verbū em̄ z fac
tū assumunt vt instrumentū fallēdi. vñ

nō refert q̄ntum ad peccatū vtrū aliq̄s
verbo scripto vel nutu vel quocūq̄ fa/
cro mentif: sicut nec refert quātū ad ho
micidium vtrū aliq̄s gladio v̄l securi in
terficiat. Item q̄ritur: in quo differt mē
daciū a falso. Respōdeo: falsum dicit
q̄cunq̄ credit verū dicere: z tamen hoc
idem quod estimat verū esse nō est verū
Sed mētiri est quādo aliq̄s loq̄tur ali/
qd qd̄ veraciter scit nō esse verū. z sic cō
tra mētem p̄riam loq̄tur. Nā z menti/
r̄s dicit quasi contra mēte ire Ergo dif
ficulter vel nunq̄ p̄t aliquis scire aliq̄e
mentiri. nisi solus deus. quia quādo fal
sum loq̄tur quod credit esse verū nō mē
titur s̄ falsum loq̄tur. **B** Sc̄o
dum q̄ quāq̄ sunt q̄ possunt valere ad
detestatiōem huius peccati. s. mēdaciū.
Primū quia istud peccatū est diaboli/
cum. quia p̄mum mendaciū p̄misit dia
bolus. vt habet Gen. iij. cum dixit p̄i
mis parētibus nostris Nequaq̄ morie
mini. **U**n̄ Johis. viij. legit de diabolo
Cum loq̄tur mendaciū ex p̄rijs loq̄it
tur. quia mendax est z pater eius. ergo
mendax habz linguaz diabolicā **S**e
cundū est hoc. q̄ illud peccatū inquinat
membroz in quo magis indecēs est im/
mūdiā. scz os hoīs. Reddit em̄ illud
abhominabile deo. vñ Prouer. xij. Ab
hominatio ē deo labia mēdacia. Si ali
q̄s os suū aptum haberet muscis z alijs
rebus immūdis q̄cunq̄ vellēt ibi tra
re: z p̄mitteret eas ibi nidificare: os ei⁹
abhominabile esset hoībibus: sic os men
dax abhominabile est deo: cū immūdi/
cia mēdaciū plus displicet deo q̄ immū
diā muscarū **T**ertū. q̄ illud pecca
tū hoīem facit similit̄ false monete. ergo
q̄ntum p̄ualet florenus bonus floreno
falso: tāto p̄ualet homo verax homi
ni falso z mēdaci. vnus aut̄ bon⁹ flore
nus valet plus q̄ mille falsi. z bon⁹ hō
verax p̄ualet mille mēdaciibus Et sicut
falsa moneta nō valet nec ad emendum
nec ad vendendū. sic homo mendax ad

precepto

nihilū valet nisi ad gehennā. **Q**uartū est q̄ mendaciū est q̄d daz venenū q̄d tante efficacit̄ est q̄ in ip̄o hoīe existens aiām interficit: iuxta illud Sap̄. i. **O**s quod mentitur occidit animam. Ergo mendaces habent linguam venenatā. **E**t mix̄ quoddam est quō illi miseri homines non timent illud venenum q̄d ī ore sentiunt. **Q**uintū est q̄ hoc p̄c̄m multum displicet deo et hominibz. **Q**uasi sicut deus multū diligit veritatem: s̄m illud ps̄. **E**cce em̄ veritatem dilexisti. **S**ic e converso odit mendaciū. ps̄. perdes oēs qui loquunt̄ mendaciū. **U**nd̄ **A**uḡ. **V**erito p̄dit̄ mentiē qz̄ dedit̄ nat̄ ab eo q̄d est: in id quod non est. **I**n super etiam mendaciū abominabile est corāz hominibz. **E**t s̄ritas e converso al/ de cōmendabilis est coram hominibz. **Q**uid em̄ est laudabilis et honorabilis q̄ h̄c tale verbū. **I**lle verax in s̄bis et iustus in factis. **E**t q̄d vituperabilis q̄ ille qui est mendax in verbis: et fallax in factis. et cum duo p̄mittit̄ vix vnū soluit. **E**t **U**nde notandū q̄ qui se vult a peccato mendaciū cauere: oportet q̄ remoueat a se occasiones mendaciū: q̄ sunt due. **P**rima est cupiditas: qz̄ ex cupiditate et auaricia plura mendacia p̄cedunt vt p̄z in modernis mercatoribz et alijs pluribz peccatoribus. **S**c̄da est timor mundan̄ hoc em̄ timore p̄t̄ christum ter negauit dicens. **N**on noui hominem. **D**e **E**t sciendum q̄ mendaciū est triplex. sc̄z p̄nitiosum: officiosū et iocosum. **I**n p̄mo offendunt illi qui mentiunt̄ contra fidem et veritatem: vt q̄ christum dicerent esse natū non ex marie et gineez h̄mōi. **I**tem sc̄do offendunt illi qui per mendaciū ledunt p̄ximi famā et honorem: sicut est mendaciū false detractiōnis. **I**tem t̄tio offendūt illi q̄ p̄ mendaciū p̄ximū dānificant in bonis exterioribz. sicut illi qui falsum aliq̄d deferunt iudici vel tyranno. **E**t q̄ falsum testimoniū p̄tra aliq̄e in causa pecuniaria de/

ponunt: ex q̄bz p̄ximus damnificat̄. **L**it̄ ca q̄d querit̄: quid de teste falso? **R**esp̄o deo s̄m **T**ho. sc̄da sc̄de. q. lxx. **T**estis falsus peccat mortaliter inquantū p̄xius est: et inquantū facit p̄tra iusticiam et contra id de quo est speciale p̄ceptum in decalogo. **E**t talis indubitan̄ tenet̄ ad restitutōem oīm que p̄xim̄ ei amiserit p̄ eius testimoniū. i. 4. q. 5. **N**ō sanc. 2. q. 6. **S**i res aliena. **Q**uerit̄ vtr̄ liceat testi aliq̄d recipere. **R**esp̄o deo p̄ ferendo testimonio nihil debet accipere: nisi tantū expensas ab illo qui eū p̄ducit. 4. q. 3. **V**enturis. **E**t si accepit: turp̄ accepit. et restituet ei a quo recepit: nisi ille dederit ad corrupendū testem. tūc em̄ debet dare ei in cuius iniuriā accepit. **S**c̄do circa mendaciū officiosum p̄mo offendunt illi qui ex quadā pietate mentiuntur p̄ conseruandā vitā p̄ximī: vt si quis videat hoīem queri ad mortem dicat se non vidisse eum. **S**c̄do circa h̄ offendunt illi q̄ mentiunt̄ p̄ conseruandā hoīs continentia vt si virgo volēt̄ eā deflorare mentiat̄ et dicat se esse cōiugatam. **T**ertio circa hoc offendunt q̄ mētiuntur conseruando hoīs exteriorē substatia vt si q̄s videt̄ p̄donē velle quē spoliare dicat sibi parcas sibi: qz̄ nō portat pecuniā. **E**t **C**irca q̄d queritur. vtrū sit licitū mentiri p̄pter liberationē hoīs a quocunqz̄ periculo. **R**ūdeo s̄m **T**ho. sc̄da sc̄de. q. cx. **N**on. sed h̄x̄ritatē occultare p̄uidenter sub aliqua dissimulatione. **U**t etiam augustinus dicit̄. **Q**z̄ s̄m doctores. **O**m̄e quidem mendaciū est p̄c̄m ad minus veniale sicut iocosū. **S**ed p̄nitiosum semp̄ est mortale: quia est contra charitatem dei et p̄ximī. **T**ertio circa mendaciū iocosum offendūt illi p̄mo qui mentiuntur p̄ releuando meroē et rediō. sicut illi qui aliqua ludicra fingunt vt hoīem melancolicum exhilarēt. **S**c̄do circa idem offendunt illi qui mentiuntur p̄ aliquoz̄ solacio. **S**icut illi q̄ ex cupiditate alijs cōplacendi fingūt a/

De ectano

liqua iocosa mēdiaci ut eos ad risum p/ uocēt. Tertio circa idē offendūt illi qui mētunt ex adulatōe iocosa: sicut q̄ fal/ se cōmēdant hoīem: vt ex eo maḡ pla/ ceant. **C** Scōi qui in hoc p̄cepto offen/ dūt sūt derisores qui offendūt primum deridēdoz subsannando. Et q̄libet tal/ aduertere debet illō. Subsannās sub/ sannabit: et deridēs deridebit. **C** Circa qd̄ querit: vtz derisio sit p̄c̄m mortale. **R**ūdeo s̄m Tho. sc̄da sc̄de. q. 75: Di/ cendū q̄ qn̄ quis malū alicui p̄sone vel defectū in risum vel luduz ponit: derisio d̄r. Et siquidē hoc fiat inquantū malū ē parū s̄m se: sic derisio est ventale p̄c̄m. Sed qn̄ accipit quasi parū rōne p̄sone sic aliquē deridere est euz oīno parū p̄/ derez: tazvilē estimare vt de ei' malo nō sit curandū: s̄ sit q̄si p̄ ludo habēd'. Et sic derisio est mortale p̄c̄m. et tanto gra/ uis q̄nto maior reuerētia debet p̄sone q̄ iridēf. Unde grauissimū p̄c̄m est iri/ dere deū: et ea que dei sunt. Sicut bea/ tam virginē et sc̄os. Sc̄do est graui' de/ risio parentū. qz in maiori reuerētia sunt habēdi. Tertio derisio iustoz p̄ quam et hoīes de bñ agendo impediuntur.

F Tertij sūt discordiā int̄ hoīes seminantes. qd̄ p̄c̄m dñs int̄ oīa alia maxime detestat. sicut p̄ oppositū in cor/ dis charitatez cordiū vnitatem maxie de/ lectat. Unde illi ch̄i reuerētiā pl' p/ turbant: q̄ ille q̄ lat' ei' lancea aperuit: vel qui ip̄m cruci clauis affixit. Cui' rō est s̄m Henri. de fir. quia tales ei' sanī guīnem euacuant. per quē oīa pacifica uit: siue in celis siue in teris sint. Item illud peccatū opus est diabolicum et cō/ trariū operi xpi. Unde de diabolo scri/ ptum ē. Iohis. x. q̄ disp̄git oues. Xps vero de se d̄r. Mat̄h. xij. Qui nō p̄gre/ gat mecum: disp̄git. Ad ch̄m et ad f/ uos ei' p̄tinet in pace viuere et pacificare. **U**n̄ Mat̄. s. Bti pacifici qm̄ filij dī vocabunt. **U**n̄ Breḡ. in pastorali Si dei vocant filij q̄ pacē faciūt p̄culdubio

sathane sunt filij qui eam cōfundūt.

B Quartij sūt qui fraudulent' p̄xi/ mo loquunt qui hnt mel in ore: et fel in corde. et sic p̄ximos decipiunt. et tradu/ cūt. **I**us. Qn̄ bonū faris. et corde ma/ lū meditat'. **O**scula que iudas domio dedit. hec mihi tu das. Et sciēdū q̄ qn̄ aliquis fraudulent' bonū loquit' d̄ alio: et vult q̄ audies eū loquat' oppositum et malum de eodem: tunc talis dupl'r pec/ cat. Primo in seipm̄ quia fraudulent' lo/ quitur. Secundo in proximum cui ni/ titur dare occasionē obloq̄ndi.

Quintij sūt qui primū cum vitijz et im/ properijz pturbant. Et isti s̄m Henri. de fir. spiritualit' in faciē ch̄i spuūt. et d̄ sputis verbor' suoz amabile ei' faciē in/ ficiunt. **U**n̄ autozitas. Faciē xpi videt' alapis contūdere qui primū in p̄sentia nitit' p̄fundere. Queritur vtz contumel/ lia siue conuiciū sit peccatum mortale. **R**espondeo q̄ p̄riet' p̄ se loquēdo: tūc est peccatum mortale. Et non min' q̄ furtum vel rapina: maxime quando lo/ quitur animo de honestandi proximum. Et ratio huius est. Quia homo nō mē/ nus amat honorem suum qui ei' per ta/ le conuiciū aufertur: q̄ rem possessam que per furtum vel rapinam ei aufertur. Ergo quicunqz obijcit proximo suo de/ defectus suos iniuriose sine culpa. vt dicē/ do: tu es fur: vel ysurarius. vel mendax vel tu ibi hoc fecisti. vel ibi sic vixisti: et taliter egisti. **U**el etiam defectus pene i/ nate: vt dicēdo. tu es cecus et gybbofus vel scabiosus. et sic de alijs. eum confun/ dendo mortaliter peccat. et reus erit et/ ne pene. **U**nde Mat̄h. s. dicit ch̄ist' Qui dixerit fratri suo fatue (euz supple confundendo) reus erit gehenne ignis. **Q**uid tunc rei sunt qui parētibz su/ is cōtumeliā inferūt. vt dicēdo. tu antiq̄ stulte. vel alio q̄cūqz mō ei' maledicēdo: tales filij incurrūt et̄nā maledictōez. **U**n̄ Exo. xxi. Qui maledixerit p̄zvl' m̄i mor/ te moriat' scz et̄na. **F** Querit' vtz

causa correctōis liceat iudicā dicere Rñ
 deo s; tho. se. se. q. 72 Sicut licitū ē ali
 quē sberareyl in reb; dānificare causa
 discipline. sic p̄ et aliq̄s alteri quem cor
 rigere debet aliquod verbum conuicio/
 sum dicere. Et hoc modo dominus vo/
 cauit discipulos suos (qui iuerunt in e/
 maus: q̄bus apparuit in vīa post resur/
 rectionem suā) stultos dicens. O stul
 tiz tardi ad credendum in omnibus q̄
 locuti sunt prophete. Nonne sic oportu
 it christum pari. et sic intrare gloriā su/
 am: vt patet. Lu. vi. Similiter et apo/
 stolus paulus Galathas nominauit i/
 sensatos dicens. O insensati galathe.
 Tamen sicut dicit augustinus. Ex mag
 na necessitate obiurgationes sunt adhi
 bende. ergo non leuiter sunt proferende
R **C** **T** **Q**uerit vtz homo p̄tume/
 lias sibi illatas debeat sustinere Despō
 deo fm tho. vbi. s. Sicut in alijs iniu/
 rijs: sic in verbis contumeliosis tenemur
 habere animum preparatum ad tolerā
 tiam si expediens fuerit. Quandoq; ta
 mē oportet vt contumeliā repellam; p̄t tria
 P̄rio q̄dē p̄t bonū eius q̄ contumeliā
 infer. vt videlicet eius audacia reprima/
 tur: et iudicio talia n̄ accēptet Scōdo p̄t
 famā nostrā. q; q̄libet tenet defendē fa/
 mā suā. Q; s; Aug. Qui famā suā ne
 gligit crudelis est. Et q; fm salomonez
 Melius est nomen bonum: q̄ diuitie
 multe. T̄t̄o propter bonum mul/
 torum quorum profectus per contume
 lias nobis illatas impeditur. Vñd au
 gustinus. Duo sunt tibi necessaria scilicet
 conscientia et fama Conscientia p̄t te
 et fama p̄t p̄ximū. S̄x̄ti sūt hi qui
 p̄ximū suū v̄bis rixosis ad irā puocant
 et tal qui puocat sciēt p̄ximū ad ira/
 cundiam omnū peccatorū que ille in ta
 li ira cōmittit siue in verbis siue in factis
 reus erit. Quia iracundia est mater om
 niū vitioz. Verito sibi quilibet cauere
 debet ne alium puocaret Cōtra hoc fa
 ciunt isti qui auolosq; homines puo

cant: vel alios homines passionatos qui
 cito puocant ad irā: et in hoc volūt recre
 ari. qd̄ tñ sgit in piculū aiāz ipaz. Et
 grauit̄ in futuro p̄ talib; solatijs puniet̄
 Quia omnes maledictōes et blasphe
 miasz cōminationes quas iste sic pro/
 uocatus pfert ipsi lugebunt. Quia est
 regula cōmunis. q; qui occasionez dam
 ni dar: damnū dedisse videtur. Et chri/
 stus dicit in euangelio. Omnis qui ira
 scitur fratri suo: reus erit iudicio. Quid
 tunc ille reus erit qui non solum irasci/
 tur: sed etiam qui p̄ximū suū ad iram
 puocat. Vñd sollicitē vroz cauere de/
 bet ne maritum suum ad irāz puocet.
 alias omnium peccatorū que ipse in talē
 ira cōmittit: ipsa particeps erit. Et sic si
 militer intelligēdum est de marito q; nō
 debet puocare vroz nec filios nec filiā
 ad iracundiam: et sic de alijs. S̄pti
 mi sunt qui p̄ximis suis detrahunt. et
 talis detra cōis sex modis cōmittitur Et
 audire detractionem quādo est peccatū
 mortalez qñ nō: hoc q̄re ante. v. Q. R.
D **C** **O**traui sunt qui in verbis p̄/
 cacibus et lasciuis p̄ximū scandalizāt
 et mentis integritatem corrumpūt. Vñd
 de. i. Corinth. ii. Corrumunt bonos
 mores colloquia praua. Item Eph. i.
 Fornicatio autem et omnis immūditia
 aut auaritia nec nominetur in vobis sicut
 decet sanctos. Cōtra hoc plures fa
 ciunt qui verba scurrilia et luxuriosa pro
 ferunt per que p̄ximos ad malas cō/
 cupiscentias puocant: et in hoc deum
 grauit̄ offendunt. Et tunc cum tales
 corriguntur: tunc dicit q; nō denotant
 corde sicut proferunt ore: quod tamē est
 falsum. Vñd christus dicit i euāgelio
 Ex abundantia cordis os loquitur Er
 go qui talia verba proferūt siue sint vi
 ri siue mulieres in his ostendunt se ha
 bere impudicitiaz cordis. Vñd Chry/
 sosto. super Joannem: Quale cor habz
 vnusquisq; talia verba loquitur et op̄a
 facit. Hoc etiaz patet in bonis et hone

stis et pudicis personis: quod nunquam vel ratio talia proferunt: sed solum christum septimum nominant eo quod versat in cordibus ipsorum. Hic patet in beato Ignatio martyre: qui in tormentis positus septimum solum nominavit. Et requisitus quare hoc nomen toties nominaret: dixit. Quia hoc nomen septem habeo in corde meo: et reticere non possum. et tortores post mortem eius cor extraxerunt de corpore: et illud in partes sciderunt. et in qualibet parte fuit scriptum hoc nomen Iesus aureis litteris. Ergo quilibet christianus se cauere debet a verbis malis et scurrilibus et luxuriosis. Unde Isidorus de summo bono. Vali sermones in ore christiani esse non debent. Hoc etiam ostendit apostolus dicens. Quis sermo malus ex ore vestro non procedat. Et merito: quod sicut in dicto christi in euangelio de omni verbo otioso redidituri sumus rationem. Multo fortius de verbis scurrilibus et nociuis. Ergo merito quilibet nostrum debet a deo petere curam. dicens. Pone domine custodiam os meum: ut non delinquam in lingua mea. Et nota per conclusionem octavi precepti scilicet de falso testimonio quomodo falsi testes puniantur: quoniam in presenti: quoniam in futuro. Et de hoc pono tale exemplum. **A** Legit quod quidam bonus homo iustus propter rigorem iusticie a quibusdam malis hominibus odiebatur: unde ipse fecerat sibi falsa crimina que et iuramento confirmaret eo quod non facile credebatur eis homines propter excellentiam vite illius boni hominis. Et primus ait: nisi ita sit: Certe proferam iugiter perire. Secundus dixit morbo regio ledar in toto corpore si ita sit. Tertius oculos perdam nisi ita res se habeat. Quod totum sic euenit illis propter peccatum perurij et falsi testimonij. Nam primus testis falsus mox a plaga ignis exustus est. Secundus a pedibus usque ad caput consumitur: quia putridus factus est. Tertius talia audiens et videns: et de seipso timens factum reuelauit: et postmodum cecus effectus est. Unde dicitur hoc dicit Salomone Prover. xix. Falsus testis non erit impunitus.

De Nono precepto.

A Non concupisces rem proximi tui. Superius in septimo precepto prohibuit furtum: hic autem prohibet concupiscentiam cordis dicens. Non concupisces rem proximi tui. Et sciendum quod contra hoc preceptum faciunt decem genera hominum. **P**rimi sunt qui concupiscunt bona aliorum: et sciunt quod non possunt obtinere rem concupitam non persequuntur concupiscentiam. Si autem scirent se posse consequi concupitam: forsitan fortissime conarentur ad persequendam concupiscentiam in effectum. et isti taliter concupiscendo mortaliter peccant. **S**ecundi sunt qui aliena concupiscunt et cum omni conatu exteriori laborant pro tali re illicite obtinenda: quod quantum non obtineant: peccant tamen mortaliter: quod apparet in fure et latrone pro furto et rapina laborare: quod licet in effectu non furent nec rapiant mortaliter tamen peccant et grauius quam primi. Si autem prauis conatibus assequuntur appetita: adhuc grauius peccant ut patet in furibus et latronibus rebus concupitam illicite obtinentibus. Et istis nunquam remittitur peccatum nisi prius restituatur ablatum ut Augustinus dicit. Quomodo tamen habeant facultatem restituendi. **T**ertij qui concupiscunt bona aliorum iniuste: et habent spem ut ea sibi possint acquirere: sed non audent attemptare propter timorem corporis et honoris. Sed si scirent se posse euadere: persequerentur toto conatu: et sic tamen propter deum dimittunt: sed propter timorem et confusionem humanam. **Q**uarti sunt qui concupiscunt iustas res: sed ad malum finem: id est ad peccandum: ut puta ad vanam gloriam exercendam vel ad luxuriam: vel ad crapulam. Sicut ille diues de quo scribitur. Luce. vi. quod epulabatur quot die splendide. Ergo quicumque videret aliquem ludere pecuniis lucrari: vel usurarium usuras exercere vel videret superbia vestium: et sic de alijs Et sic ad talem finem desideraret et habet